

Dr. Győri Péter:

A szükséglakótelepek kora

100 éves a Népszálló

2012 BMSZKI

Miről lesz szó?

Szükséglakás

Szükséglakástelep

€ Első nagy nekirugaszkodás – kolera barakkok

€ Második nagy nekirugaszkodás – Bárczy program

Háborús évek...

€ Harmadik nagy nekirugaszkodás – 30-as évek

Bódélakások – nyomortelepek

€ Válságkezelési kísérlet – a bérelt szükséglakás

Újrarendezési kísérlet – 1936-1937

€ Konszolidációs kísérlet – a „szociális telep”

€ Konszolidációs kísérlet – „áttelepítések”

€ Háborús rombolás és újjáépítés

€ Mit hagytak ránk örököül e korszakok?

Szükséglakás

Ma: meghatározása a fizikai jellegéhez kötődik

Komfortfokozatba nem sorolható olyan helyiség (helyiségcsoport), amelynek

- **alapterülete a 6 négyzetmétert meghaladja,**
- **külső határoló fala legalább 12 cm vastag** téglafal, vagy más anyagból épült ezzel egyenértékű fal, ablaka vagy üvegezett ajtaja van, továbbá
- **fűthető** és WC (árnyékszék) **használata**, valamint a vízvétel **lehetősége** biztosított.

1950 előtt: meghatározása a funkciójához kötődik

2. §. A szükséglakásokba oly családokat és egyéneket lehet tenni:

- a) akik közérdekből (közegészségügy, közrendészet) elrendelt **kilakoltatás** folytán váltak **ideiglenesen hajléktalanokká**,
- b) akik a lakásbér fizetésére - hatóságilag megállapított módon - **átmenetileg képtelenek**,
- c) más okokból (bírói kilakoltatás, lakáshiány stb.) lettek **ideiglenesen hajléktalanok**.

E lakáshasználat azonban **senkinek bérleti jogot nem biztosít**.

A szükséglakások és éjjeli menhelyek **közsegély jellegűek**. A hatóság önként közsegélyként nyújtja az arra rászorulóknak s **erre a segélyezettnek jogigénye nincsen**.

A szükséghajlék **nyújtása és megvonása az azt nyújtó hatóság joga**, s a hatóság ezen joga gyakorlásánál csak a rászorultságot veszi tekintetbe.

A szükséglakástelepek, kevés kivétellel, összesen **egyszobából álló lakások**, amelyek **család számára állandó hajlék céljára nem alkalmasak**.

Schuler Dezső: A hajléktalanság kérdése a székesfővárosban. Statisztikai Közlemények, 76.köt., 1935.

Szükséglakás - szükséglakástelep

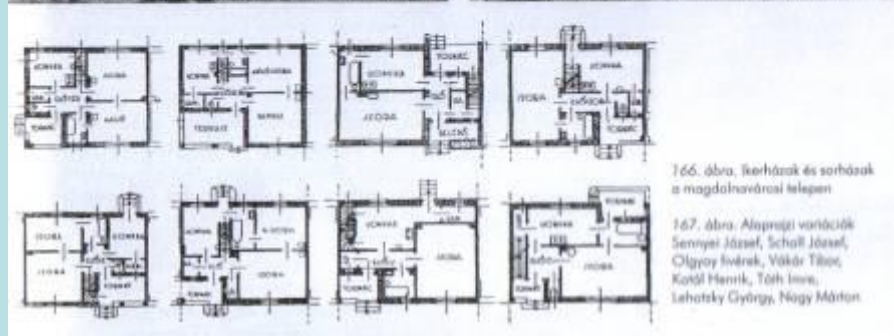
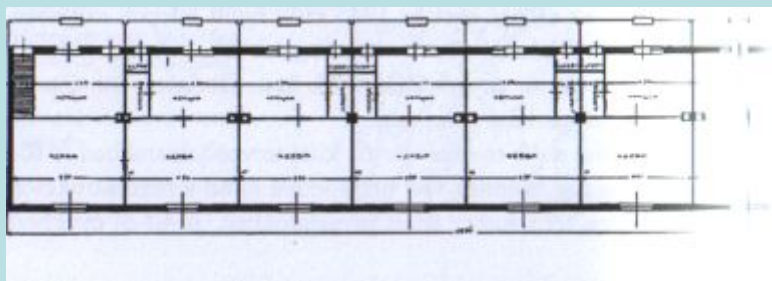
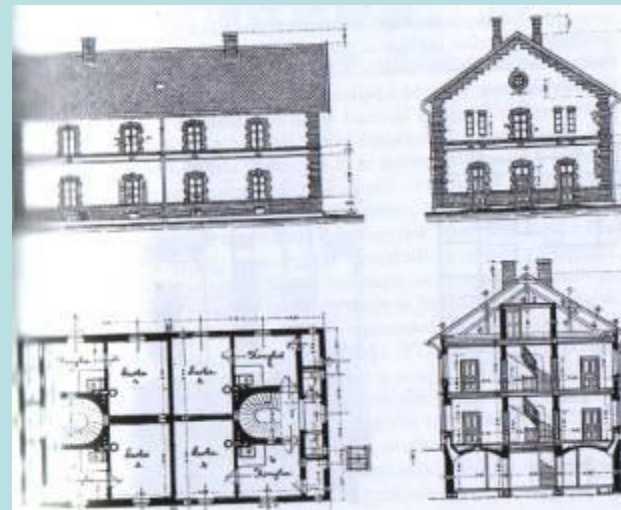
„minta lakás”, „munkáslakás”, „kislakás”

- Egységes terv alapján, tervezett struktúrában
- A „Jó Terv” eszménye mentén
- Egy időben, egy építési akció keretében
- Megtervezett finanszírozási konstrukcióval
- Majdani egységes fenntartással
- Típus lakások
- VAGY: más célra létrejött épületegyüttes átminősítésével

Szükséglakás: egy családi szoba

Kislakás: legalább szoba-konyha

Munkáslakás: legalább szoba-konyha +

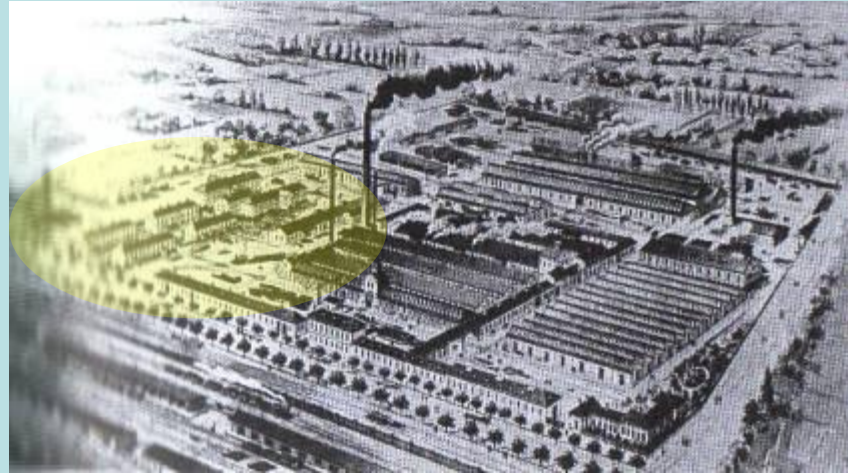
Telepek

„gyarmat”, „kolónia”, „telep”

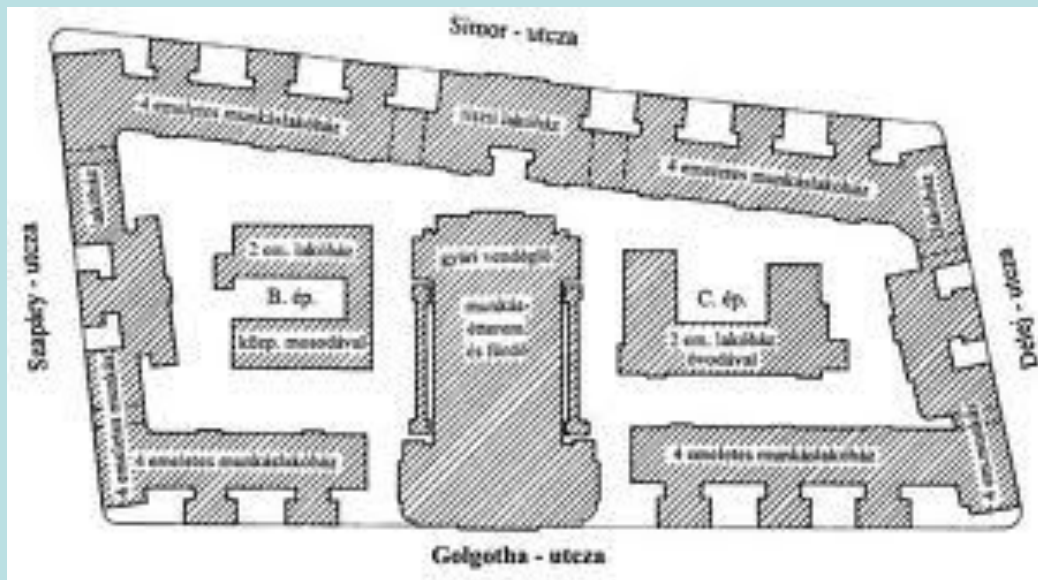
Egy telek, zárt telekcsoport

Körbekerítve a külvilágtól

Munkahely és lakóhely együtt

MÁVAG gyár kolónia

A „Kolónia” (Józsefváros)
MÁVAG gyári munkástelep
(1908-1909)

Mint egy önálló, zárt település

Van benne:

Óvoda

Iskola

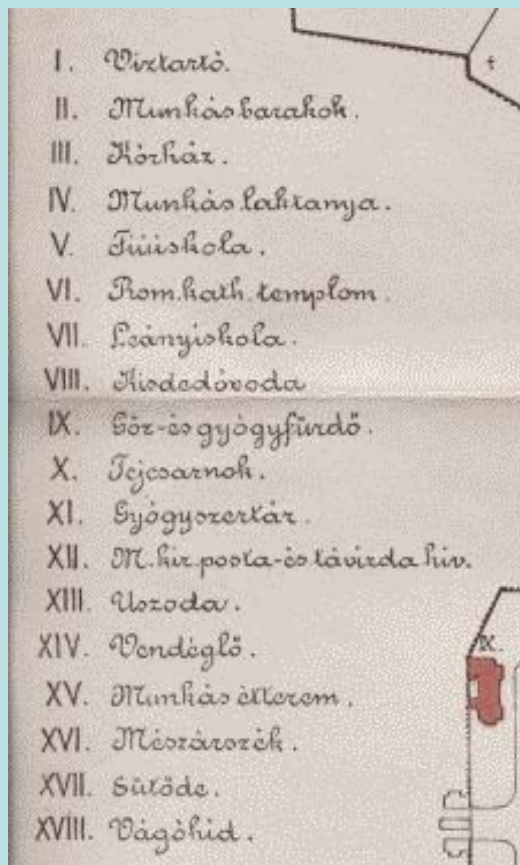
Rendelő, kórház

Templom

Bolt

Étterem

Kultúrház

„Gyári gyarmat helyszínrajza”
(Diósgyőri Vasgyár)

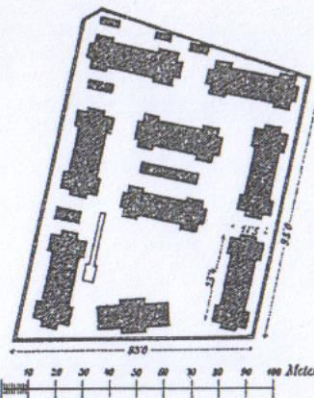
Telepszerű építés

A térbeli elkülönülés (szegregáció) sajátos típusa

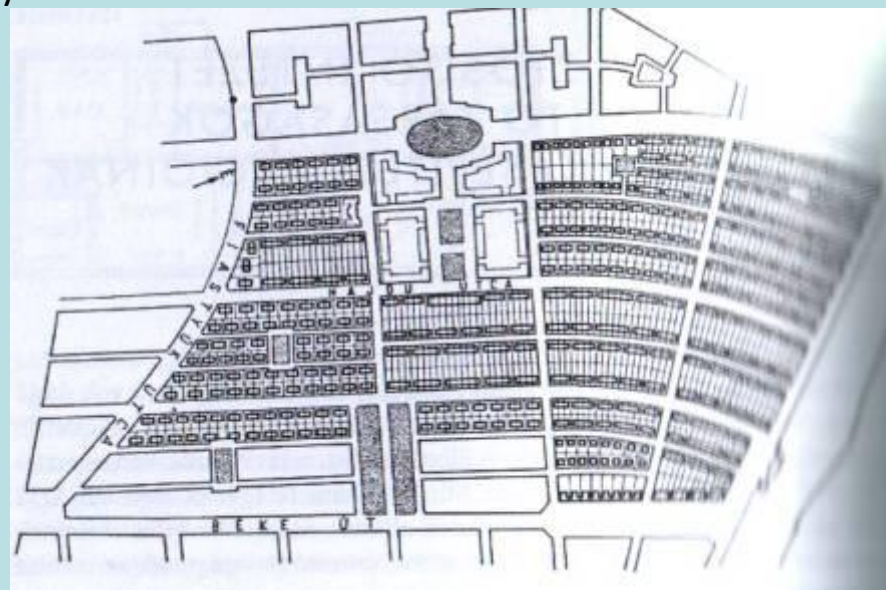
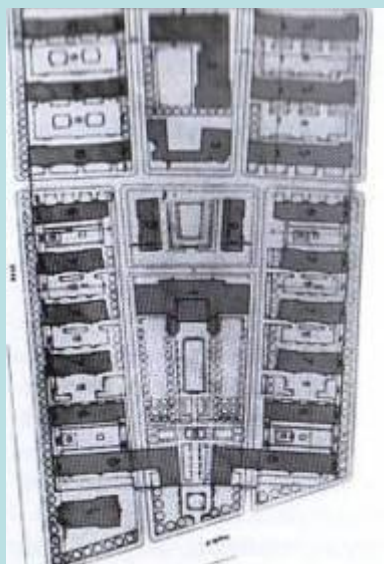
- Egységes terv alapján, tervezett struktúrában
- A „Jó Terv” eszménye mentén

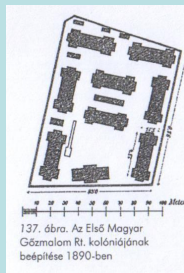
A legszűkebb lakófunkciókon kívüliek **közösek**

- Közös mosókonyha
- Közös fürdő
- Közös tárolók
- Egyéb közösségi létesítmények

137. ábra. Az Első Magyar
Gözmalom Rt. kolóniájának
beépítése 1890-ben

Az egyik első, máig fennmaradt gyári kolónia Budapesten

1890-ben épült az Első Magyar Gőzmalom Rt. „munkás kolóniája” az angyalföldi malomgyárak magyar és lengyel munkásainak.

A munkáslakás-építést **adókedvezmény** és az előljáróság által **jelképes összegért átadott telek** ösztönözte.

A köznyelvben „Kilenc ház”, „Kilenc ház-telep”, „Malomházak” telep ma is szerény, de jó lakókörülményeket biztosít.

(A Lengyel Kisebbségi Önkormányzat javaslatára emléktáblát is elhelyeztek).

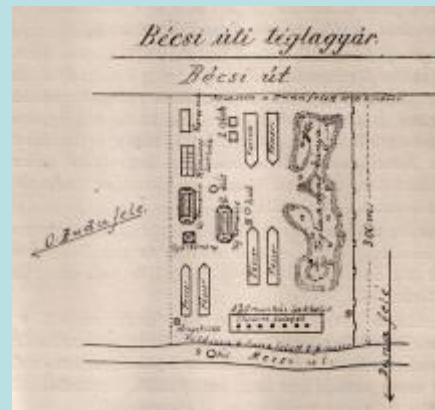

Első nagy nekirugaszkodás – kolera barakkok

szept.	21. VI., hulesu-u. 4., napeszámos,		
»	21. VIII., újvásár-tér, napeszámos, (lakása IX., viola-u. 21.),		
»	22. VIII., fecske-u. 14., kereskedő,	mesterségo-	szept.
»	23. VII., Erzsébet-körül, úgynök (lakása: VII., István-tér 16.),	sen szűrt	18.
»	23. VI., Izabella-u. 47., napeszámos,	viztől	körül
»	23. VIII., Magdolna-u. 45., napeszámos,		
»	24. VII., dob-u. 110., napeszámos,		
»	24. VI., lóportár-u. 13., gyermek,	term. szűrt	
»	29. VII., Kazinczy-u. 49., cseléd,	viztől	
»	1. VIII., Baross-u. 19., nevelő,		
»	szept. 25. VI., Szondy-u. 30., ácslegény,		
»	» 25. VII., rózsá-u. 3., kőműves,		
»	» 25. VII., színház-u. 22., kőműves,	mesterségo-	szept.
»	» 26. VII., kertész-u. 18., asztalos,	sen szűrt	22.
»	» 26. VII., Rökk Szilárd-u. 9., napeszámos,	viztől	körül
»	» 26. VII., Csengery-u. 3., napeszámos,		
»	» 27. VII., szővetség-u. 8., kőműves,		
»	» 27. VII., hársfa-u. 33., kőműves,		
»	» 28. VII., hársfa-u. 10., kőműves,		
»	» 28. VII., hársfa-u. 33., kőműves,		
»	okt. 2. VIII., szigony-u. 27., háztartásvezető,	természete-	szept.
»	» 2. VIII., szigony-u. 27., gyermek (más két gyer-	sen szűrt	28.
»	» 2. IX., Márton-u. 37., háztartásvezető,	viztől	körül
»	» 5. IX., állóút 6. (illetőleg Baross-u. 3.), szűcs		
»	» 9. VII., király-u. 1., cseléd (a házat el nem		
»	» 9. VII., király-u. 1., cseléd (a házat el nem		
»	» 9. VI., Lehel-u. 7., kifőző,	mesterségo-	
»	» 12. V., hajnal-u. 8., napeszámos,	sen szűrt	
»	» 17. V., sötétér-u. 3., tanár,	viztől	
»	» 18. V., vadász-u. 12., napeszámos,	természete-	
»	» 18. IV., granátos-u. Károly-laktanya, katona,	sen szűrt	
»	» 18. IV., granátos-u. Károly-laktanya, katona,	viztől	
»	» 11. VII., Csengery-u. 23., kőműves,		
»	» 14. VI., Podmaniczky-u. 61., rendőr,		
»	» 15. VII., dob-utca 87., mosónő (szemgyűlése		okt.
»	» 16. VI., gyár-u. és Dávid-u. sarkán pálinkás-bolt,	mesterségo-	8.
»	» 16. VI., gyár-u. és Dávid-u. sarkán pálinkás-bolt,	sen szűrt	körül
»	» 16. VI., gyár-u. és Dávid-u. sarkán pálinkás-bolt,	viztől	
»	» 16. VI., gyár-u. és Dávid-u. sarkán pálinkás-bolt,		
»	» 17. VIII., alföld-u. menhely, napeszámos,		
»	» 18. VIII., vig-u., háztartásvezető,		

A kolera leginkább a hirtelen, **sűrűn benépesült** lakóterületeken terjed, ahol **sem vezetékes ivóvíz, sem csatorna még nincs.**

A kolera e területeken is **elsősorban a szegényebb sorú, zsúfolt lakásokban** lakókat érte el.

Járványügyi helyszínrajz a Bécsi úti téglagyári fertőzési gócról

A lakáskérdés, mint közegészségügyi, járványügyi probléma

Túlzsúfolt lakások + hiányos csatornázás, vízvezetékek
+ intenzív bel- és külföldi forgalom ➡ kolera járványok

Ψ (1831 pesti kolera lázadás)

Ψ 1872/73 kolera járvány

Ψ 1893 kolera járvány

Járványügyi intézkedések:

Ψ járványügyi bizottság kiküldése

Ψ hatósági kényszer-kilakoltatások a lakásokból

Ψ elkülönített barakkok építése, létesítése

Járványügyi bizottság előterjesztése:

„Ebben rámutatott a bizottság a főváros területén lévő tömeglakásokra, azokra a tömegekre, akik emberhez nem méltó, s a legelemibb egészségügyi követelményeket is nélkülöző helyeken húzódnak meg és javasolja **a túlsúfoltság hatósági beavatkozás útján való megszüntetését.**

A túlsúfolt és a járvány miatt közveszélyt jelentő lakásokból **kihelyezettek részére szükséglakások**, egész könnyű szerkezetű, gyorsan, s csekély költséggel felépíthető **fabarakok sürgős építését kérték.**”

Vita a barakklakásokról:

Befolyásos gyártulajdonosok egy csoportja közös proklamációt intéz a város közgyűléséhez 1872-ben a **„fabarakkok haladéktalan felállítása”** érdekében.

Álláspontjuk szerint, ha a hatóságok a zsúfolt lakásokat - közegészségügyi eljárásként - kiürítik, anélkül, hogy „a tömegeknek jól felépített és megfelelő gondozás alatt tartott barakklakásokba” való elhelyezéséről gondoskodna, akkor a szegények **„a világ négy tája felé mennek szét és mi, kik napszámosok nélkül meg nem élhetünk, kénytelenek leszünk vagy üzleteinkkel egészen felhagyni vagy azokat aránytalanul leszállítani, s a jelenleg foglalkoztatott népességet koldusbotra juttatni.”**

Felépülnek az első szükséglakás barakkok

1886. évi építkezések
(4 telep – 70 családi szobával)

I. ker., Vérmézőn	1 barakképület	14 családi szobával	1 közös teremmel
VI. „ Váci-úton	1	14	2
VIII. „ Köztemető-út ...	1	14	2
X. „ Jászberényi-út ..	1	28	1
Összesen	4 barakképület	70 családi szobával	6 közös teremmel.

A fabarakkok aránylag igen csekély költségösszeggel létesültek :

Az I. ker. vérmézői barakk építési költsége	7.131 forint 53 krajcár
A VI. „ Váci-úti	16.000 „ —
A VIII. „ Köztemető-úti	11.418 „ 16
A X. „ Jászberényi-úti	7.225 „ 33
Összesen	41.775 forint 02 krajcár.

1894. évi építkezések
(5 telep – 218 szobával)

V. ker., Kárpát-u. és Vizafogógát között	Épület	Szoba	Mosókonyha	W.-c
VI. ker., Külső Váci-úton	3	42	1	8
VIII. ker., Köztemető-úton	2	24	1	4
IX. ker., Mester-u. és Vágóhid-u. között	3	42	1	6
X. ker., Jászberényi-úton	6	84	1	8
Összesen	2	26	1	4
Összesen	16	218	5	30

Megszületik a szükséglakások első – még kezdetleges - szabályozása

- Egy-egy ágy egy-egy éjszakára vehető igénybe (előre nem lefoglalható)
- Naponta 17h és 19h 30p között lehet jelentkezni, a díj lefizetése után bemenni
- Takarodó 21h-kor
- Ki-ki maga kell gondoskodjon a tisztaságról, rendről, takarításról, melyet a telep felügyelő ellenőriz
- A lakókról a felügyelő nyilvántartást vezet
- A **felügyelő** a havi összesítőt az előljáráshoz eljuttatja, a **tisztí orvos** ellenőrzi az egészségügyi állapotokat, a rendzavarások megelőzésére a felügyelő a **rendőrséget** hívja

Az első fővárosi lakásügyi kísérlet, a Kén utcai minta munkáslakások

Ψ Folyamatosak a viták a „tűzoltó megoldásként” létrehozandó barakklakásokról

Ψ Eredménytelenül folynak, fellángolnak a viták **a város által építendő olcsó kislakások** kérdése körül

A választott megoldás:

A Menhely Egylettel addig bevált menház-építési, -fenntartási konstrukciót adaptálják a lakásépítés, -fenntartás területére is:

a közhatalomnak csak **időlegesen** kell, és akkor is csak **közvetett módon** beavatkoznia a lakáspiaci folyamatokba, utána a piac biztosíthatja - persze **kedvezményekkel** - a megoldást.

Amint azt az **1896-os** tanácsülésen kimondják:

*"beállott annak a szükségessége, miszerint **a munkásházak létesítésének** ügyét **a főváros maga vegye a kezébe**, s így munkásházakat **maga a hatóság létesítsen**. Mielőtt azonban ebben az irányban a vonatkozó intézkedései megtételnének, figyelemmel arra, hogy a Hajléktalanok Menhelye Egyesület menhelyeknek hatósági támogatás melletti létesítése és kezelése máris igen nagy tevékenységet és buzgalmat fejtett ki - tárgyalásokat folytatott az egyesülettel, **minta-munkásház létesítése iránt**, s e célra használat végett **ingyenesen** felajánlotta a IX. kerület Soroksári út és Kén utca sarkán fekvő telkét. **E minta-munkásház létesítésével a főváros példát kíván adni a magánépítkezésnek, s azt hasonló házak felépítésére akarja buzdítani.**"*

Az 1897-ben megépített IX. Kén utca 3. sz. alatti minta munkásházak később egy emelettel bővültek (1925), a négy épületből három ma is áll, egyet a II. világháború alatt lebombáztak. Az épületcsoport ma is ugyanúgy körbe van kerítve, eddig túlélte a környéken hajdanán több ezerre duzzadt illegális bódélakások létrejöttének, majd felszámolásának hullámain, a szomszédságában felépített többszáz lakásos szükség lakótelepek létesítését, majd egy részük megszűnését, úgy-ahogy még a tanácsi, majd önkormányzati lakásgazdálkodás áldásos hatásait is. Talán felújítják egyszer azokat a minta-munkásházakat, melyeket a Hajléktalanok Menhelye Egylet szervezésében építettek a XIX. század végi polgárok alacsony keresetű társaiknak.

A Kén utcai minta munkásházak nem buzdították a magánépítőket ilyen házak, lakások építésére. **A fővárosi minta egyszeri maradt.**

A XIX.-XX. század fordulóján

a **közhatalom** működtetett

a családos hajléktalanok számára mintegy **300 családi szobát** a szükség lakástelepeken,

az egyedülálló hajléktalanok számára **6 közös termet** ugyanitt,
a **Menhely Egylet** és más civil szervezetek

a családos hajléktalanok számára a **Kén utcai munkáslakásokat,**

az egyedülálló hajléktalanok számára összesen **956 férőhelyet a menhelyeken**

A lakásnyomor inkább nőtt, mint csökkent

Második nagy nekirugaszkodás – Bárczy program

Néhány közvetlen előzmény - Új kihívások a századfordulót követően

- 1900 súlyos **gazdasági válság**
- A **városba áramlás** lényegesen csökken
- Az **építési kedv** csökken - a lakásdrágaság nő
- Megnő a **munkanélküliség** - tömegesen csökken a **fizetőképeség**
- A **zsúfoltság nő**, az **üres lakások** minimálisra csökken
- Nő a lakbérfizetésre képtelenek száma - emiatt elszaporodnak a **kilakoltatások** – megnő a szükséglakásokban elhelyezendőők száma
- A házbérlők az éves bérlet helyett **heti bérletet** vezetnek be

1900-ban a népesség 1/4 része (173.000 fő) hatod-, vagy többedmagával lakik egy lakásban, egyes kerületekben a felnőtt férfiak 1/4 része ágyrajáró, túlszűfolt lakásban lakik:

1880	13.815 fő
1890	64.106 fő
1900	77.696 fő

Üres lakások száma

1901	4.266
1902	3.604
1903	2.330
1904	1.110
1905	770
1906	505
1907	428
1908	370

Az építkezés hanyatlása

	Új épületek száma	Épült szobák száma
1890	278	
1891	305	10.009
1892	318	11.377
1893	474	14.668
1896	581	21.734
1897	652	23.130
1899	537	26.136
1900	277	11.725
1901	169	6.941
1902	134	4.875
1903	149	4.888
1907	235	7.542

- **Munkásszervezetek** (szakszervezet, szociáldemokrata párt) nyomásgyakorlása
- **Ideológiai fordulat - községesítés**

"A főváros nem elégedett meg ama régi, túlnyomólag elavult lakásügyi javaslatok felfrissítésével, amelyek a 80-as, 90-es években készültek, hanem **határozottan új irányt követ** ... Ez irányt elsősorban az jellemzi, hogy **nem a társadalom önségélyében, hanem a közvetlen közhatalmi, nevezetesen elsősorban az érdekelt főváros beavatkozásában** látja az orvoslás legfőbb eszközét."

[...]

"A múlt században még a nyugati államokban is úgy vélték, hogy az államoknak és szerveiknek éppoly kevésbé kell a lakáskérdéssel és a lakásszükséglet fedezésével törődni, mint bármely más áru kereskedelmével. A tényleges fejlődés, a mind tűrhetetlenebb bajok igazolták azonban, hogy a szabad erők játéka e téren sem működik tökéletesen."

Ferenczi Imre: A munkáslakáskérdés. ... 1906.

A szociáldemokrata párt követelései ekkor

[...] Azt követeljük elsősorban, hogy **a város maga építtessen.**

[...] Követeljük az **építési szabályrendelet** megváltoztatását.

[...] Követeljük, hogy a székesfőváros a közszükségleteket szolgáló, többnyire magánvállalatoknak óriási hasznót hajtó **üzemeket vegye községi kezelésbe.**

[...] A székesfőváros tanácsa sürgősen dolgozzon ki szabályrendelet-tervezetet a **lakások árának térfogat és fekvés szerint leendő megállapításáról**, a tervezetet terjessze a legközelebb megtartandó székesfővárosi közgyűlés elé, a közgyűlés pedig a tervezetet fogadja el és szerezzen annak legkésőbb 1907. évi február 1-éig érvényt, mert ha a tanács és a közgyűlés ezt nem tenné, a gyűlésen résztvevők **a mai túl magas lakbérek megfizetését 1907. évi május 1-ére megtagadni lesznek kénytelenek.**

Buchinger Manó: A lakásnyomor, Budapest, 1906.

Közvetlen előzmények:

Bérlő sztrájkok - utcai demonstrációk
és összeadások -házbojkott

“A már-már forradalmi jellegű lakó-tüntetések, a száz-ház, a hétház, lepszik, csingilingi mind egy-egy kiáltó, lázító felhívás, hogy itt radikálisan kell intézkedni. - Az az emberbaráti intézkedés, melyet Bárczy István polgármester nemes buzgalomban indított, még a legakutabb sebeket sem volt képes betapasztani. Néhány száz család hajlékot kapott ugyan a város kis lakásos házaiban, de a százezrek tovább nyomorognak. Hiszen csak a napokban akartak 500 családot rendőri és katonai karhatalommal kilöki az utcára - Képes lesz-e a város mindezeknek megfelelő lakást adni? Vagy vajjon lehet-e jelen társadalmi viszonyok közt a város kötelességévé tenni, hogy a bármely percben utcára dobható lakosságnak mindenkor szállást adni tudjon? Bizonyára nem. De az ily kapkodó intézkedés nem is lehet eredményes. Mélyére kell tekinteni a bajnak s kutatni az okát.”

Vágó József: A lakásnyomorúság okai. 1910.

Budapest kizsárolt lakó!

Az urak kalandor politikájának köszönhetjük, hogy megdrágult az élelem, hogy drágább lesz a ruházkodás és megtorlás nélkül emelhetik a lakás árát. Emelkedett mindennek az ára, csak fizetésünk maradt a régi. Miből fizessük hát így a házbérünket? S míg a szegény embert ez a nehéz gond gyötri, addig újra meg újra emelik a házbért!

Ilyen hihetetlenül emelték a Szigetvári u. 24/c. számú házban is a házbért:

Május havában 30 Koronával emelték az egyszobás lakások árát, most pedig 80 és 100 K-val lakásonként, úgy hogy egy kis lyukért 420 koronát kell fizetnünk!

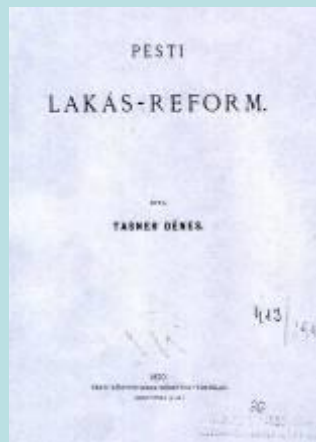
Ezért elhatároztuk, hogy felhívjuk Budapest kizsárolt népét, hogy ebben a házban senki lakást ne béreljen, hogy megtörhessük a háziurak garázdálkodását.

A ház lakói

1907. aug. 11.

Eddig már számos nagy reményű lakásreform-javaslat készült - melyekből alig-alig valósult meg valami is

- Tasner Dénes:** Pesti lakás-reform, **1870.**
Neményi Ambrus dr.: Jelentés a budapesti lakásügy tárgyában.
 A Fővárosi Lakbizottság megbízásából, **1883.**
Gerlóczy Károly: A Központi Járványbizottság jelentése az 1892-ik évi koleráról, **1893.**
Gerlóczy Károly: Előterjesztés a Budapesti Lakásviszonyok rendezése tárgyában.
 A Lakásügyi Bizottság megbízásából, **1893.**
Hajléktalanok Menhelye Egylet: A budapesti munkáslakások kérdéséhez, **1897.**
Ferenczi Imre: A munkáslakáskérdés. Különös tekintettel Budapestre, **1906.**
Ferenczi Imre dr.: Községi lakáspolitikai és lakásügyi intézmények. Javaslatok Budapest székesfőváros lakás- és telekpolitikájához, **1910.**

€ 1906. július 15-én **választják meg polgármesternek Bárczy Istvánt**

Bárczy István polgármesterré választásával szellemében is, ideológiájában is merőben új korszak kezdődött a főváros politikájában. Összefoglalóan azt lehet mondani, hogy **a város nagyvárossá növekedésével addig lépést nem tartó intézményrendszerek** (közigazgatás, szolgáltatások, adó- és telekpolitika, politikai intézmények stb.) **ekkor szerveződnek a megnövekedett városhoz illeszkedő összefüggő rendszerré.** E folyamat fontos eleme az un. **községesítés, a közösségi szolgáltató üzemek városi kezelésbe vétele** és - számos kezdeményezésen túl - **a főváros kislakásépítő tevékenységének a megindulása.**

€ 1907-ben **zajlanak a bérlősztrájkok...**

€ Elkezdődik a községesítési, iskola- és lakásépítési **program tervezése, vitája**, előkészítése, belügyminiszteri jóváhagyást követően

€ **1909-ben indul a 3 éves lakásépítési program**

Építkezések	Háromévi teljes program	A program első évi ciklusa
1. Kislakások	3000 lakás 18,000.000 kor.	1000 lakás 6,000.000 kor.
2. Tisztviselői lakások	1600 " 30,000.000 "	510 " 10,000.000 "
3. Bér lakások	500 " 10,000.000 "	160 " 3,300.000 "
4. Népszállók	2200 " 3,300.000 "	400 " 600.000 "
5. Népotthonok	— " 1,100.000 "	— " 1,100.000 "
6. Szükségbarakkok	60 " 200.000 "	60 " 200.000 "
7. Barakktermek	400 " 400.000 "	400 " 400.000 "
8. Iskolák	90 iskola 32,000.000 "	25 iskola 10,000.000 "
Összesen: ...	8000 lakás 95,000.000 kor.	2660 lakás 31,600.000 kor.

A Bárczy-féle iskola-
és lakásépítési
eredetileg tervezett
program

Az eredeti **95 millió koronás**
(5 éves) tervből beterveztett
31,6 millió koronás (3 éves)
program, melyet a **községi**
elfogadott

1. Kislakások	10,000.000 kor.
2. Bér lakások	10,000.000 "
3. Népszállók	600.000 "
4. Népotthonok	1,100.000 "
5. Szükségbarakkok	200.000 "
6. Barakktermek	400.000 "
7. Iskolák	10,000.000 "
Összesen:	32,300.000 kor.

1. Kislakások	10,000.000 kor.
2. Népszállók	600.000 "
3. Népotthonok	1,000.000 "
4. Szükségbarakkok	200.000 "
5. Barakktermek	400.000 "
6. Iskolák	10,000.000 "
Összesen:	22,200.000 kor.

A **belügyminiszter** által
jóváhagyott, lecsökkentett
program

A kormány jelentősen redukálja a program terjedelmét és költségét – ezzel együtt a közhatalmi beavatkozás jelentős új területekre terjed ki

„A belügyminiszter 92.791/909.-III. sz. leiratával a közgyűlés határozatát a pénzügyminiszter véleményének meghallgatása után néhány módosítással jóváhagyta.

Így a **népotthonok közül csak az egyiket engedélyezte**, kívánatosnak tartotta azonban, hogy e helyett egy második népszálló építtessék fel.

A bérlakások építését a belügyminiszter nem hagyta jóvá, mert az ily lakások építése szerinte, mint ezt már említettük, **a hatósági feladatok határain kívül áll.**

Kikötötte azonfelül a belügyminiszter, hogy minden egyes építkezésre nézve, annak megkezdése előtt a részletes tervek és költségvetések a székesfőváros által kormányhatósági jóváhagyás végett mutattassanak be és ehhez **oly jövedelmezőségi kimutatás is csatoltassék**, amely alkalmas annak megállapítására, hogy **az épület hozadéka a székesfőváros összes költségének fedezésére tényleg elegendő lesz-e.**”

Megépített bérlakások és kislakások **pénzügyi mérlege** (Bárczy program)

Bérházak mérlege.

Folyószám	É p a l e t	Lakások száma	Építési költség korona	Összes nyers bérjövődelem korona	Kamat és törlesztés 5-39/100-a korona	Fenntartás korona	Földösleg korona
1.	II. Margit-körut—Menház-utca ...	88	1.800.000	92.160	68.900	12.300	10.940
2.	III. Miklós tér 2. ...	60	344.000	26.340	18.232	5.660	2.548
3.	V. Berenczei-utca 46. ...	94	516.000	44.590	27.348	6.650	10.592
4.	V. Berenczei-utca 48. ...	88	481.000	41.160	25.493	6.650	9.017
5.	V. Berenczei-utca 50. ...	82	500.000	41.045	26.500	6.950	7.595
6.	V. Berenczei-utca 52. ...	78	467.000	35.340	24.751	6.700	3.889
7.	VI. Árká—Tüzér-utca ...	168	1.200.000	86.280	63.600	13.000	9.680
8.	VI. Váci-út 87. ...	52	486.000	40.260	25.758	6.600	7.902
9.	VI. Frangepán-utca 4. ...	59	342.000	23.730	18.126	5.500	44
10.	VI. Lomb—Frangepán-utca ...	64	493.000	22.775	26.129	6.250	9.604
11.	VI. Angyal földi—Janicsár-utca ...	180	838.000	78.360	44.414	9.170	24.776
12.	VI. Lehel—Taksony-utca ...	107	1.088.000	68.400	55.014	13.200	186
13.	VIII. Kőzetemető-út 21—23. ...	126	801.000	63.760	42.453	10.150	11.137
14.	VIII. Alföldi-utca 16. ...	76	365.000	28.510	19.345	6.000	3.165
15.	VIII. Alföldi-utca 18. ...	76	358.000	27.900	18.974	6.000	2.926
16.	IX. Őllői-út 119. ...	83	920.000	64.408	48.760	11.440	4.208
17.	IX. Gr.-Maller-utca—Őllői-út ...	161	2.800.000	151.420	121.900	21.000	8.520
18.	IX. Gyáli-út 21—23. ...	192	820.000	71.370	43.460	13.940	13.970
19.	IX. Mester-utca 5—7. ...	40	447.000	36.740	23.691	7.000	6.049
20.	X. Szűrényi-utca 5—7, Hungária-út	74	482.000	32.660	23.936	6.150	2.554
21.	X. Juranics-utca 30—32. ...	76	460.000	33.860	24.857	6.250	2.753
22.	X. Simor-utca 7—13. ...	104	1.080.000	79.560	57.240	15.000	7.320
23.	X. Jászberényi-út—Marnat-utca ...	119	968.000	70.670	51.304	13.500	5.860
		2247	16.985.000	1.166.000	898.000	216.000	168.000
			7533	561	399,6	46	74,8

Telepek mérlege.

Folyószám	T e l e p	Lakás	Építési költség korona	Összes nyers bérjövődelem korona	Kamat és törlesztés 5-39/100-a korona	Fenntartás korona	Felesleg korona
1.	I. Budafoki-út ...	92	320.000	22.860	16.960	4.750	1.150
2.	III. Bécsi-út ...	106	455.000	27.160	24.115	6.000	2.955
3.	V. Pozsonyi-út (Ujpesti rakp.) ...	112	362.000	25.340	19.186	5.400	754
4.	VI. Árká-út és Lehel-utca ...	72	200.000	14.960	10.600	3.900	460
5.	VI. Váci-út ...	32	80.000	8.170	4.240	1.950	1.980
6.	VI. Hungária-út ...	44	120.000	12.400	6.360	2.860	3.180
7.	VI. Palotai-út ...	350	1.500.000	98.000	79.500	15.500	3.000
8.	IX. Kén-utca ...	162	500.000	32.400	26.500	5.200	700
9.	IX. Mihálykócs-tér ...	220	600.000	43.200	31.800	9.000	2.400
10.	IX. Telepy-utca ...	115	350.000	23.140	18.550	5.450	860
11.	IX. Gubacsi-út ...	320	794.000	59.480	42.082	13.100	4.298
12.	IX. Gr.-Maller-utca ...	58	284.000	16.000	15.052	3.600	652
13.	X. Tattersall ...	32	100.000	6.400	5.300	1.900	800
14.	X. Százados-út ...	268	990.000	73.000	52.470	14.200	6.330
15.	X. Szűrényi-utca ...	32	160.000	9.600	8.480	2.050	930
16.	X. Ciprus-utca ...	256	601.000	48.060	31.853	9.700	6.507
17.	X. Százados-út (művészházak) ...	28	480.000	30.800	25.440	5.000	360
18.	X. Kőbányai-út ...	280	990.000	71.650	52.470	13.400	3.780
19.	X. Ceglédi-út ...	272	730.000	50.280	38.690	11.500	90
		2874	9.616.000	695.000	509.000	155.000	43.500
			3349	234	177	47	15,2

Az elavult szükséglakásokat inkább megszüntetik, mintsem újakat építenek

1910-ben működő
szükséglakásos telepek
(9 telep – 272 családi szobával,
1619 lakóval)

Átadás éve	Szükséglakástelep	Földszintes kislakásos telepen	Többszintes bérházban	Együtt
Bárczy program keretében épített lakások száma				
1909		677		677
1910		878	853	1731
1911		940	1299	2239
1912	104	435		539
Együtt	104	2930	2152	5186

1914-ben működő
szükséglakásos telepek
(7 telep – 349 lakás)

	családi szoba	férőhelyei	községi terem	férőhely
I., Lenke-út	8	64	2	48
III., Miklós-tér	24	120	2	18
VI., Váci-út 15.	28	172	2	50
VI., Aréna-út 63.	22	138	—	—
VII., Stefánia-út	24	136	2	33
VIII., Külső Kerepesi-út	32	192	3	98
IX., Mester-utca 69. ..	14	77	2	55
IX., Vágóhid-utca 22. .	84	576	—	—
X., Belső Jászberényi-út	36	144	2	11
Összesen	272	1.619	15	313

1910-1914 között megszünt:

Miklós tér 24 családi szoba
Stefánia út 24 családi szoba
Külső Kerepesi 32 családi szoba
Vágóhid u.22. 84 családi szoba
Jászberényi út 36 családi szoba

I., Lenke-úti telep	19	szükség lakás	(1902-ben létesült)
VI., Váci-út 15.	15	•	(1886-ban létesült)
VI., Aréna-út 63.	46	•	(bérlet szükség lakás)
VII., Alsó erdősor 26—28.	30	•	(kisajátított ház)
IX., Vágóhid-utca 15.	134	•	(1912. IX. 1-től használatban)
IX., Mester-utca 69.	25	•	(1870-ben létesült)
IX., Vágóhid-utca 22.	80	•	(1894-ben létesült)
Összesen	349	szükség lakás	

Háborús évek...

1914-ig összesen **140 szükséglakás** épült (IX. Vágóhíd utcában)

1915-ben újabb **160 szükséglakás** épült (VI. Babér u. telepen „Tripolisz”)

A háború alatt

- a régebbi Vágóhíd u. 22. telepet (80 lakás) **katonai kórháznak** használják

- a Mester u. 69. telepet (25 lakás) **orosz hadifoglyok** elhelyezésére

1918-ban újabb **64 szükséglakás** épült a Bihari úton

A háború befejeztével a kormány

- a Lenke úti

- a Gubacsi úti

az Augusztá és a Mária Valéria **katonai barakk telepeket szükséglakássá alakította át**

Ebben a 2000 szükséglakásban a menekültek lettek elhelyezve, nem a fővárosi hajléktalan családok

Ezt követően tíz évig nem épül ilyen lakás, majd...

Egy telep Angyalföldön: a Tripolisz

Épült az I. világháború idején
Lebontották az 1970-es évek végén

A Tripolisz az 1970-es évek végén

Harmadik nagy nekirugaszkodás – 30-as évek

Néhány közvetlen előzmény:

- € A háború óta **az állam** korábbi barakk telepeket állami szükséglakás telepekké **alakít** és működtet (Lenke úti, Gubacsi úti, Augusztá és Mária Valéria telepek)
- € Ezekben a trianoni döntés miatt menekült családok lettek elhelyezve
- € A huszas években **az állam létesít** és működtet újabb szükséglakástelepeket
- € Folyamatos **lakbér moratórium**, majd annak feloldása
- € Folyamatos **kilakoltatási moratórium**, majd annak részleges oldása
- € Illegális **nyomortelepek** elszaporodása
- € A huszas évek második felében **a főváros** kislakásos telepeket hoz létre
- € 1928-ban a X. Ceglédi úton 120 szükséglakás épül *(a VII. lóversenytéri kunyhólakók elhelyezésére)*
- € 1929-ben a K-Jászberényi úton 120 szükséglakás épül

A Mária Valéria telep

legelő, lóversenytér, katonai gyakorlótér

1914 ideiglenes katonai barakk kórház

1917 hadifogolykórház

1919 menekültek

1920 állami szükséglakástelep

1937 fővárosi szükséglakástelep

80 + 40 barakk épület

A mai József Attila lakótelep helyén

A telep bontása 1957-ben

1930

€ leáll a közhatalmi kislakásépítés

€ csökken az építkezések száma

€ nőnek a (szabadforgalmú) lakbérek

€ csökken a fizetőképeség

€ nő az üres lakások száma

€ 12.533 ember él pince-, vagy alagsori lakásban

€ 188.915 ember él negyedmagával egy szobában

€ 101.145 ember él al-, vagy ágybérllőként

1930

A továbbiak a kormány nem, a főváros építsen szükséglakásokat!

És épít:

Bihari út 8. sz. alatt 216 db szükséglakást

„a főváros legmodernebb szükséglakásai”

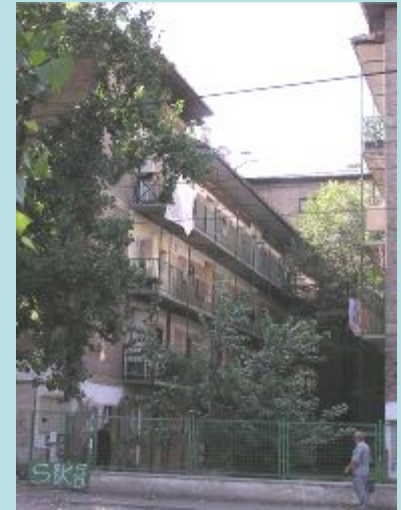
a nagyobbak alapterülete 26 nm(!)

„éléskamrafülke és cementkockával kirakott főzőhely is van a lakásban”(!)

(a kisebbek alapterülete 20 nm...)

+ 16 szükséglakás létesült a Frangepán u. 40. sz. alatt

Kőbánya, Bihari út 8.

1930

Tömeges fizetéseképtelenség

1930-ban **elindított** felmondási perek száma: 12.205 db

ebből **befejezett** perek száma: 5.986 db

ebből kötött forgalmú lakás: 2807 db

ebből **kilakoltatás** jóváhagyva 467 db

szabadforgalmú, melyeknél

a kilakoltatás végrehajtható: 3179 db

Bódélakások – nyomortelepek

1930 végén, majd 1931 elején hiába kérte ismételten a főváros, hogy legalább a téli időszakra függesszék fel a kilakoltatásokat, ez lényegében nem történt meg, arra hivatkozván, hogy **a főváros kötelezettsége e családoknak a szükséglakásbani elhelyezése, gondoskodjon róla.** Mivel a városnak erre kapacitásai akkor nem voltak, **e kilakoltatottak jócskán megnövelték az illegális telepeken, bódékban, kunyhókban élőik számát.** Ezek az illegális, vadtelepek elsősorban éppen a főváros nagyobb üres (elhanyagolt) telkein jöttek létre.

Jeruzsálem-telep:

*„Ha a Balkán felől hajón közelíti meg bárki is Budapestet, **Albertfalva határánál orrfacsaró bűz** döbbenti meg s teszi figyelmessé fővárosunk azon legtipikusabb nyomortanyájára, melyet ismeretlen módon kelt elnevezés szerint Jeruzsálem-telep néven kell szégyellenünk.*

*Ez a nyomortanya **a Duna-töltésen és az ott elfekvő szeméttelen alakult ki. (...)** Van-e tudomása a polgármester úrnak arról, hogy a budai Dunapart legdélibb részén fekvő ú. n. Jeruzsálem-telepen **kb. 110 család, mintegy 400 családtaggal engedély nélkül s emberhez nem méltó,** csak odúknak nevezhető tákolmányokban, úgy a közegészség, mint a közerkölcsiség megcsúfolásával lakik?*

Hajlandó-e a polgármester úr odahatni, hogy a legközelebb megalkotandó költségvetés keretén belül szükséglakások építésével ez a nyomortanya megszüntethető legyen? „

Bódélakások – nyomortelepek

Vágóhid utca, Lenke utca, Hungária körút
és Mester utca határolta terület

A főváros a területet kis parcellákra osztva, **kerti művelés céljára** (Schrébergarten) fillérekért adta bérbe. A felállított szerszámkamrákból és lugasokból azonban a lakásínség idején **nyári lakás**, majd sárral vagy vályogtéglával körülrakva **kunyhólakás** készült, amit a tulajdonos sokszor nem is maga használt, hanem hetibérért albérletbe adott. 1931. nyarán ezen a területen **már több mint 700 bódélakás állt**.

Üres szükséglakás hiányában az előljáróság itt is tehetetlen volt a bódélakókkal szemben. **Hiába bontotta el** az engedély nélkül, idegen telken összetákolta kalyibákat, **másnap újra összerakták**. Sokszor csak pár deszka és zsákdarabból állt az inkább sátor, mint bódé, de akadt közöttük téglafalú, cseréptetejű kis házikó is. **Az ősfoglalók igyekeztek minél nagyobb területet elkeríteni bódéik körül, majd parcellázták azt és eladták vagy bérbeadták az új betelepülőknek.**

Hasonló települések és állapotok voltak az I., III., VI., VII., és X. kerületben is.

Bódélakások – nyomortelepek

A bódélakásos telepeken általában teljes anarchia uralkodott. A bódélakók kivonták magukat az általános bejelentési kötelezettségek alól. Gyermekük nem jártak iskolába, stb. Ezek a telepek, mintha **exterritorális területet képeztek** volna s legalkalmasabb búvóhelyei voltak a főváros kétes elemeinek. **A rendőrség ismételt razziával sem tudta ezeket az állapotokat megszüntetni.**

A főváros azonban nem akarta, hogy ilyen helyzet a főváros belső területén tovább is fennálljon és ezért ... intézkedett a ... kunyhólakások és az azok létesítésére alkalmas területek **állandó ellenőrzés alá való helyezése** ügyében.

- Elsősorban megállapította a rendelet azokat a területeket, amelyek **kunyhólakások építésére leginkább alkalmasak.**
- Ezeket a területeket a kerületi előljáróság mérnöki hivatala, a fővárosi javadalmi őrség, erdő- és mezőgazdasági hivatal és a m. kir. államrendőrség között **ellenőrzés** végett felosztotta.
- Amennyiben az állandó ellenőrzés alatt álló területek bármelyikén **új bódét** építettek, annak elbontása iránt ... azonnal intézkedett.
- Eltiltotta továbbá a főváros a Kiserdő területén a további **bódé építést, a bódék átadását, eladását, albérlőket, ágyrajárók befogadását** és eltiltotta közegészségügyi okokból az **állattartást** is.

Bódélakások – nyomortelepek

1931. júniusi bódészámlálás:

a főváros területén bódé- és kunyhólakásokban , illetve közbiztonsági és közegészségügyi okokból lebontandó házakban **2148 család, összesen 8686 ember** él.

Különösen kirívóak:

€ I. kerületi lágymányosi Dunasoron létesült **Jeruzsálem-telepen** **120 család**

€ V. kerületben félig összedűlt házban **25 család**

€ VI. kerületben a **Rákospatak** mentén levő bódékban mintegy **300 család**

€ a ferencvárosi **Kiserdőben** mintegy **700 család**

€ a **Bihari-út** mentén a fővárosi-telep mellett **26 család**

ezen a helyeken az emberek olyan ócska deszkákból vagy egyéb hulladékokból összetákolt kunyhókban húzódtak meg, amelyek az esőtől és a szélről is alig védték meg őket.

Ezen kívül találtak **300 családot, akik kapualjakban** húzzák meg magukat

Intézkedés:

*„1932 decemberében **20-20 család** költözhet át a közeli Jeruzsálem telepről a vitéz nagybányai Horthy Miklósné és budai Goldberger Leó adományából elkészült Andor utcai földszintes szükséglakástelepre.”*

Andor utca
2005-ben

... és mellette a Duna part

Bódélakások – nyomortelepek

A főváros képtelen volt követni a folyamatokat:

€ **Feliratok** a kormányhoz, hogy **építsen**, vagy adjon pénzt az építésre

€ **Feliratok** a kormányhoz, hogy szigorítsa a **kilakoltatás szabályait**

€ Meglévő szükséglakások **hatósági túlsúfolása**

*„a főváros sokszor a közegészségügyi szempontok rovására is kénytelen volt lehetőség szerint **minél több embert egy lakásba** behelyezni. Különösen állt ez a tél idején, amikor a szabadban való tartózkodás sokkal nagyobb veszélyt jelentett mint a zsúfolt lakásban való elhelyezés.”*

„a téli időszakok alatt a szabadba kilakoltatott családok azonnal el lettek helyezve és főleg a többgyermekes családok hajlékhoz jutottak”

€ „Lakbérsegély” bevezetése – méltányossági alapon, **egyszeri, egy hónapra**
(1932-ben **362** családnak, 1933-ban **218** családnak, 1934-ben **433** családnak...)

€ **A főváros lakásokat bérel** szükséglakás céljára a magánpiacon
(1932 elején 2000 szoba-konyhás lakás állt üresen, csak éppen a keresetnélküli családok ezt nem tudták megfizetni)

Bódélakások – nyomortelepek - szükséglakástelepek

*„Bent voltam a Zita-telepen az 52-es számú barakban, **ahol egy szobában hat család lakik, tizennyolc ember együttvéve** és a szobában a rekeszek papendeklivel vannak egymástól elválasztva. **(Fábián Béla: Jó hadifogolytábor!)** Meggyőződtem róla, kik laknak ott. Ott lakik többek között vitéz Nagy Sándor is a feleségével és öt gyermekével abban a helyiségben, **(Jánossy Gábor: Odúban!)** amelyikben rajta kívül még tizenhármán laknak. Ott is van egy rész, amely papírral van elkerítve. Egy zugban öt ember van együtt. Megkérdeztem vitéz Nagy Sándort, hogy hogyan került Azt mondotta vitéz Nagy Sándor, hogy Szabolcsban kapott mint vitéz 20 hold telket, azonban olyan homokos volt, hogy még a feleségének három hold földje is ráment, úgyhogy neki öt év múlva azt a 20 hold vitézi telket ott kellett hagynia. (Zaj.) Akkor került családjával együtt Budapestre és azóta itt él Budapesten a Zita-telepnek ebben a barakkjában tizenhárom más szerencsétlen társával együtt, a háború nagy dicsőségére. Ezt az esetet az igen t. Képviselőháznak és a belügyminiszter úrnak tudomására kellett hoznom. „*

Bródy Ernő felszólalása az Országgyűlésben, 1932.

Válságkezelési kísérlet – a bérelt szükséglakás

A bérelt szükséglakás modell (tervezet)

A körzeti népjóléti megbizottak **rendszeresen kapcsolatot tartottak** volna a kibérelt lakásokban elhelyezettekkel.

Amikor a családok képessé válnak rá,

használati díjat kezdenek fizetni a lakásért, vagy

„munkateljesítménnyel” fizetnek a lakáshasználatért: az „aktív korú munkanélküliek” akkori közmunka programja keretében

Igy olyan bevétel is keletkezik, mellyel a magánlakásukat e célra **bérbeadók is jól járnak**, s újabb **adóbevételek is keletkeznek**.

Az akkori számítások szerint

kb. 150 db szükséglakás felépítésének árából 1500 lakást lehet kibérelni.

1933. elején először 500 db (legfeljebb 300 pengő évi bérű) lakás kibérlésével kezdték, de hamar kiderült, hogy ez a megoldás igen jól működik, számos szempontot, érdeket szerencsésen egyesít, úgyhogy év végére már a tervezett **kétszeresére nőtt** az ilyen célra bérelt szoba-konyhás lakások száma,

1934. elején már 1320 család „szükséglakás-jellegű” elhelyezését biztosították így.

A „lakásbérleti program” finanszírozásához a főváros a kormánytól visszakapta az így befolyt adóbevételeket.

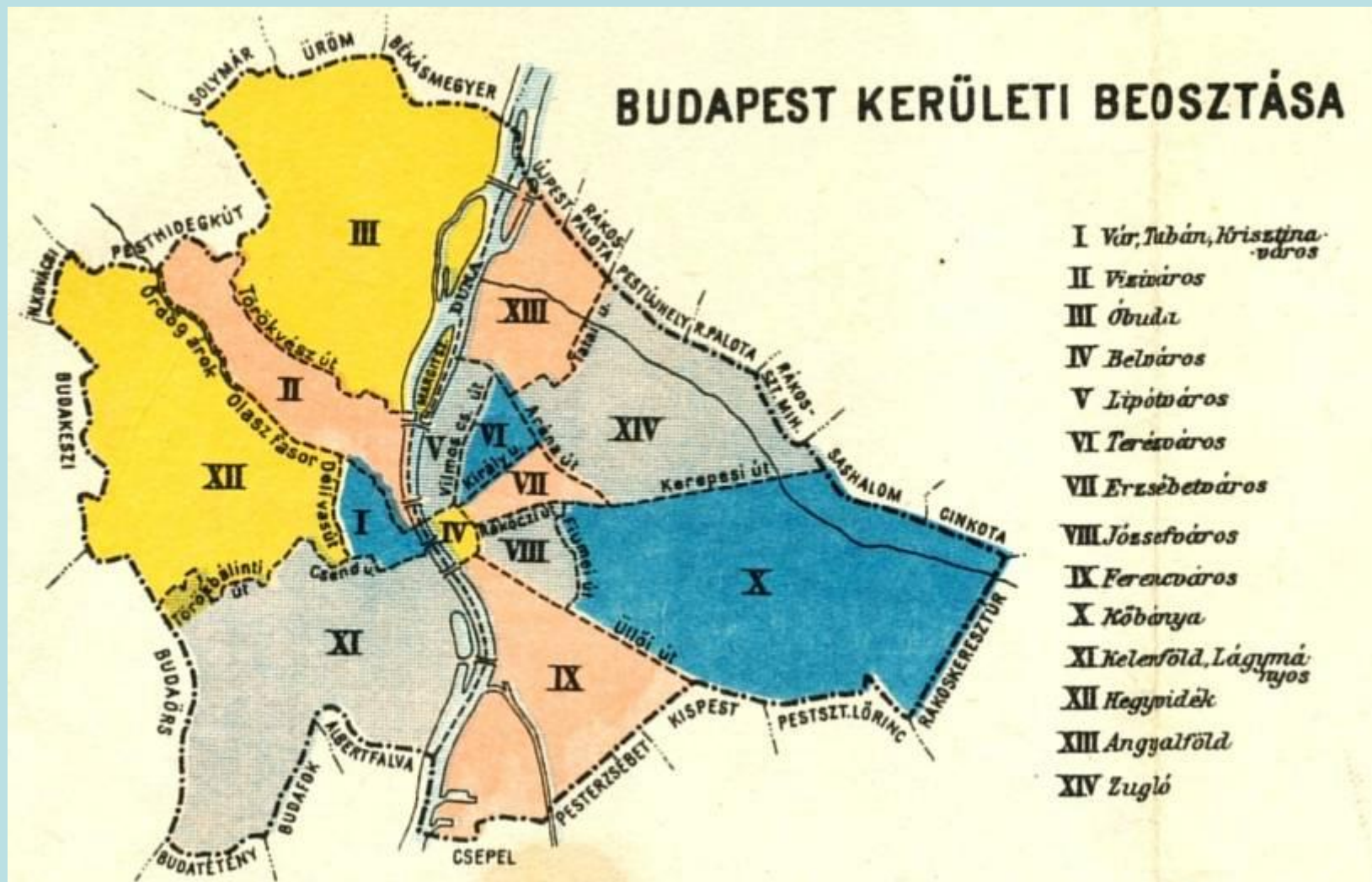
(szintén nagy összeggel szponzorálta a programot a báró Hatvani család is)

A telepeken lévő és bérelt szükséglakások, valamint a bódélakások
kerületi megoszlása, 1933

Kerület	Állami telepeken lévő szükséglakás	Fővárosi telepeken lévő szükséglakás	Bérelt szükséglakás	Bódélakás	Összesen
I.				156	156
II.	26			17	43
III.	36			22	58
V.			154	48	202
VI.	110	332	404	651	1497
VII.		77	139	46	262
VIII.			67		67
IX.	1219	200	7	695	2121
X.	1132	883	71	27	2113
XI.	445	40			485
Összesen	2968	1532	842	1662	7004

(A kerületek közigazgatási beosztása nem azonos a maival!)

Schuler Dezső: A hajléktalanság kérdése a székesfővárosban. Statisztikai Közlemények, 76.köt., 1935.

Telep	Létesült	Heti használati díj P	Az előírt használati díjból befolyt % szerint				
			1930	1931	1932	1933	1934
VI., Babér-utca	1915	1-60	91-9	91-2	68-8	42-8	39-3
VI., Frangepán-utca 40.	1930	4-—	90-0	83-8	62-8	46-5	49-1
VII., Alsóerdősor-utca 26.	kisaját.	1-60	100-0	99-3	92-5	82-7	78-4
VII., Pillangó-utca 13/b.	1933	3-4	—	—	—	66-0	66-8
IX., Mester-utca 69.	1870	1-60	100-0	98-0	96-0	82-0	80-8
IX., Vágóhid-utca 15.	1912	1-60	99-6	90-0	70-0	45-0	51-5
IX., Vágóhid-utca 22.	1870	1-60	96-0	86-0	60-0	46-0	51-4
X., Ceglédi-út 5-7.	1926	4-4-50	—	—	18-0	6-9	6-7
X., Ceglédi-út 5-7.	1932	2-—	95-5	86-5	74-3	46-9	42-9
X., Bihar-út 8.	1930	4-5	88-7	65-3	33-1	20-0	17-1
X., Jászberényi-út 7728/2.hrsz.	1929	4-—	64-4	35-0	25-0	10-0	6-3
XI., Andor-utca 3993/1-2. ..	1932	1-60	—	—	—	60-0	44-8

1932-ben működő fővárosi szükséglakástelepek (12 telep)

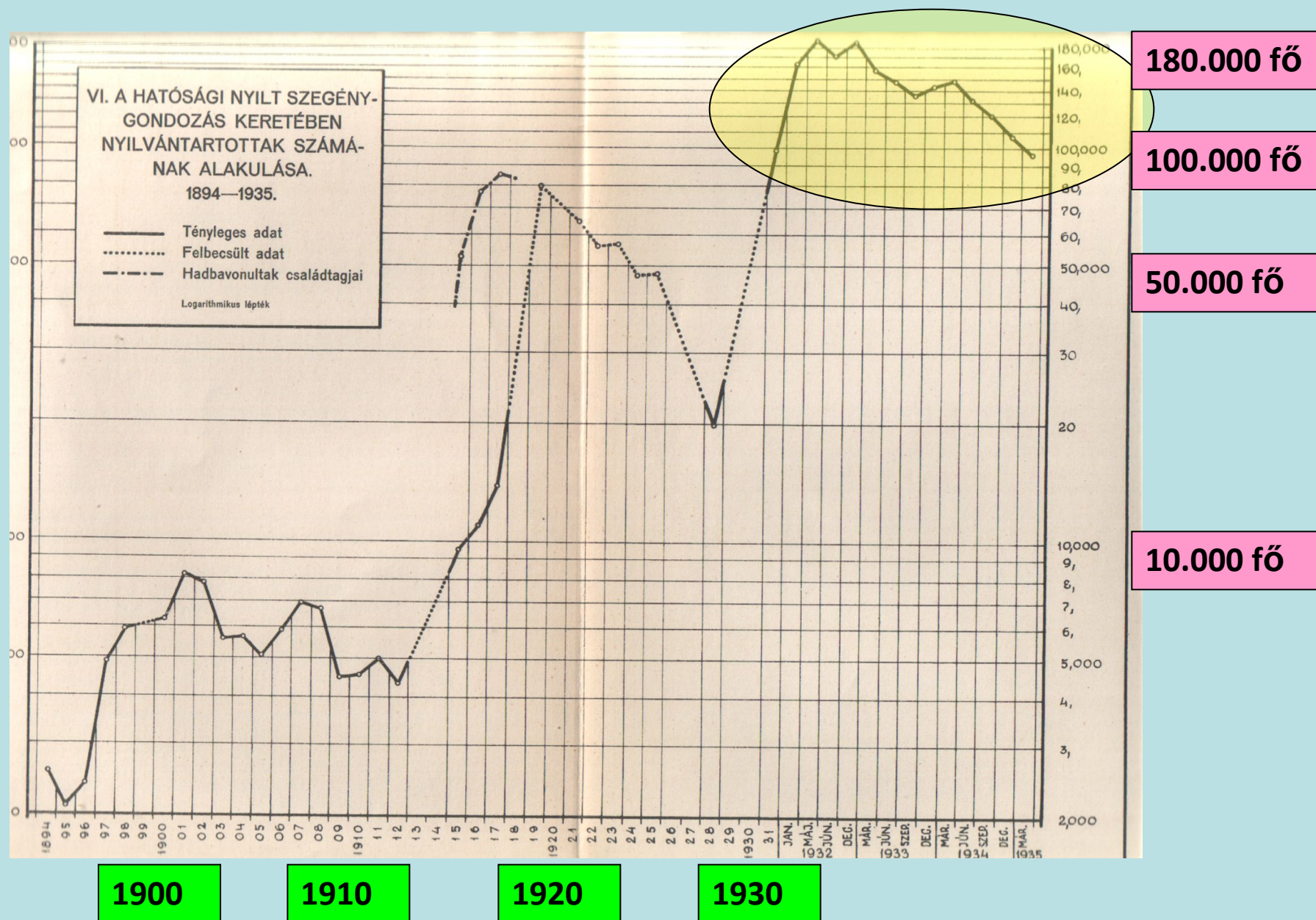
1932-ben működő állami szükséglakástelepek (10 telep – 2968 lakás, 11 671 lakó)

Állami telep	Lakások száma	Lakásokban lakók száma		Az elvont lakások megoszlása					Összes elvont lakás
				3 szoba	2 szoba	1 szoba	csak szoba	csak konyha	
		család	lélek	konyha					
II., Gyorskocsi-u. 23.	26	28	98	—	2	—	—	—	2
III., Zátony-u. 2.	36	43	150	—	1	—	6	—	7
VI., Madarász-u.	110	112	683	—	22	5	1	7	35
IX., Gubacsi-u.	59	63	320	—	—	17	—	7	24
IX., Vágóhid-u.	42	42	175	—	—	—	6	—	6
IX., Zita-telep	453	453	1.927	—	1	76	39	31	147
IX., Mária Valéria-telep	665	800	2.356	—	4	103	34	81	222
X., Augusztatelep	1.123	1.300	3.954	6	38	99	22	86	251
X., Kolozsvári-u.	229	9	52	—	12	—	3	—	5
XI., Lenke-úti telep	445	451	1.956	—	1	81	20	61	163
Összesen	2.968	3.301	11.671	6	71	381	131	273	862

**A székesfővárosi szükséglakásos telepeken és a bérelt szükséglakásokban
elhelyezettek lélekszáma
1934.szeptember 25.**

	A telepen lakók száma	A telepeken az ágyrajárók száma
VI. Babér u.	1.416	160
VI. Frangepán u. 40.	76	13
VII. Alsóerdősor 25/28.	134	10
VII. Pillangó-u. 13/b.	165	22
IX. Mester u. 69.	98	21
IX. Vágóhíd u. 15.	629	56
IX. Vágóhíd u. 22.	170	22
X. Bihari út 8.	1.012	60
X. Ceglédi út 5-7.	2.521	369
X. K. Jászberényi út 7728/2. hrsz.	593	43
XI. Andor u. 3993 1/2	202	17
Összesen	7.016	793
<i>(1932. IX. 25-i állapot)</i>	<i>(6.094)</i>	<i>891</i>
+ Bérelt szükséglakásokban	5.251	-
Összesen:	12.267	-

1936-ban

Budapesten hivatalosan „ínségesként” nyilvántartott család összesen

18.474 család

ebből

magánlakásban főbérlő 8354 család

magánlakásban albérlő 1991 család

magánlakásban ágybérlő 1526 család

fővárosi szükséglakástelepen él 2413 család

állami szükséglakástelepen él 2164 család

bódélakásban él 2026 család

A magánlakásban élő ínségesek

13%-a 3 vagy több hónapja nem fizet lakbért

37%-a 1-2 hónapja nem fizet lakbért

1933-1936. között a 3 vagy több tagú ínséges családok

38%-a egyszer

11%-a kétszer

7%-a háromszor, vagy többször költözött

lakbérhátralék, vagy kilakoltatás miatt

Újrarendezési kísérlet – 1936-1937

Az állami szükséglakások **kiutalási jogát a főváros** kapja (1936)

Nem rászorulóknak kilakoltatása a szükséglakásokból: A főváros elrendelte, hogy „*a szükséglakásban lakók kereseti viszonyait időnként vizsgálják felül és amennyiben megállapítást nyer, hogy a szükséglakásban elhelyezett család már nem szorul rá a közsegély jellegével bíró szükséglakásra, annak elvonása és kiürítése iránt intézkedjék*”

A bérelt szükséglakások kiürítésének kísérlete: annak érdekében, hogy felszabaduljanak a hatóságilag bérelt lakások, s ezáltal mérséklődjenek a piaci lakbérek

Az állami szükséglakások **teljes kezelését** a kormány a fővárosnak adja át (1937)

A 30-as évek vége - hol is tartunk:

1937-ben működő fővárosi
szükséglakástelepek

Budapesten
21 szükséglakástelepen
6880 szükséglakás
ezekben él **31.218 ember**

Szükséglakástelepek.		
Kerület	Városi telepek	Lakások száma
	VI., Babér-utca	480
	VI., Frangepán-utca 40.	16
	VII., Alsó erdősor 26—28.	19
	IX., Mester-utca 69.	24
	IX., Vágóhid-utca 37.	139
	IX., Vágóhid-utca 40.	42
	IX., Kiserdő-telep (bódélakások)	230
	IX., Gubacsi- és Illatos-út	400
	X., Ceglédi-út 5—7.	563
	X., Ceglédi-út 30.	228
	X., Bihari-út 10—12.	96
	X., Külső Jászberényi-út 7728/2. hrsz.	120
	XIV., Pillangó-utca 13/b	42
	X., Bihari-út 8.	216
	X., Hős-utca és Zách-utca sarok	300
	XI., Andor-utca	44
	16 telep összesen	2.959
Volt állami telepek.		
	IX., Vágóhid-utca	41
	IX., Zita-telep	580
	IX., Mária Valéria-telep	1.682
	X., Bihari-út	56
	X., Augusztá-telep	1.562
	5 telep összesen	3.921
	Mindössze 21 telep	6.880

Újrarendezési kísérlet – 1938

Csak budapestiek - csak kilakoltatottak – csak családok

A szükséglakás csak a főváros területén kilakoltatott olyan hajléktalan családok részére utalható ki, amelyek ínséges helyzetüknél fogva hatósági támogatás nélkül lakást bérelni képtelenek.

Kiutalásnál:

Egyedülálló nem kaphat, kétszemélyes háztartás csak kivételesen
Különösen figyelembe kell venni a gyerekek számát és

Csak nagyon alacsony keresetűek

Nem kaphat szükséglakást a család, ha

összkeresetük meghaladja a	heti 35 pengőt
kétszemélyes háztartásnál a	heti 18 pengőt
három személyes háztartásnál a	heti 22 pengőt
négy személyes háztartásnál a	heti 26 pengőt

Újrarendezési kísérlet – 1938

A szükséglakás segély (1938. IX. 1-i (142.070/1938-IX.) rendelet)
ezért kötelező havi 6 napi (napi 6 órás) ínségmunkát végezni, vagy
„akik csekély keresetet biztosító munkájuk miatt az ínségmunkát teljesíteni
nem tudják”, munkakötelezettségüket havi 6 pengőös térítéssel megválthatják

Csak rendesek

Lakásbérleti jogviszony nem jön létre, a közsegély elvonható.

El kell vonni a szükséglakást attól,

aki a szükséglakást egyedül használja

akinek a rászorultsága megszűnt

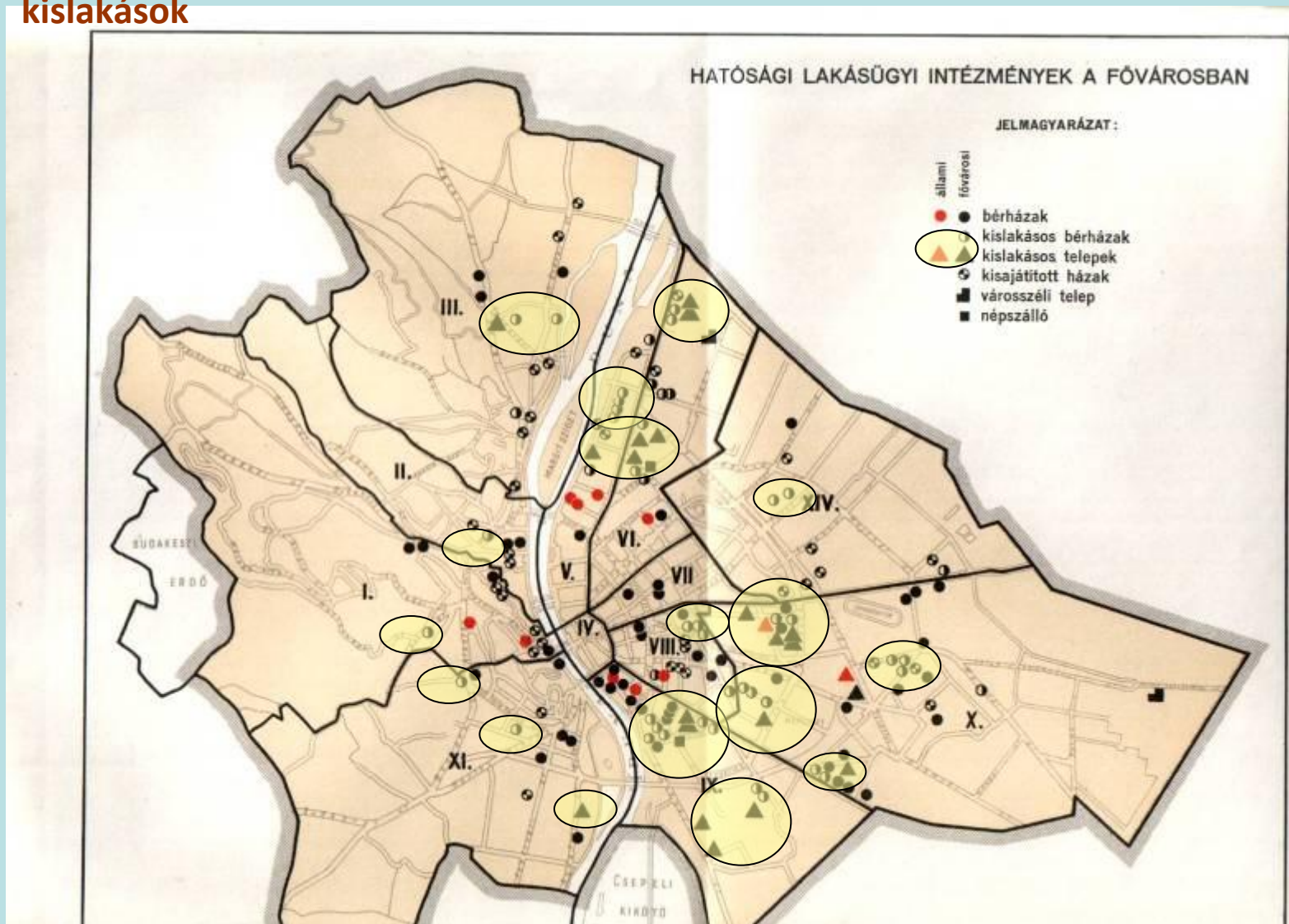
a szükséglakásért előírt szolgáltatás alapos indok nélkül megtagadja

Elvonható, ha

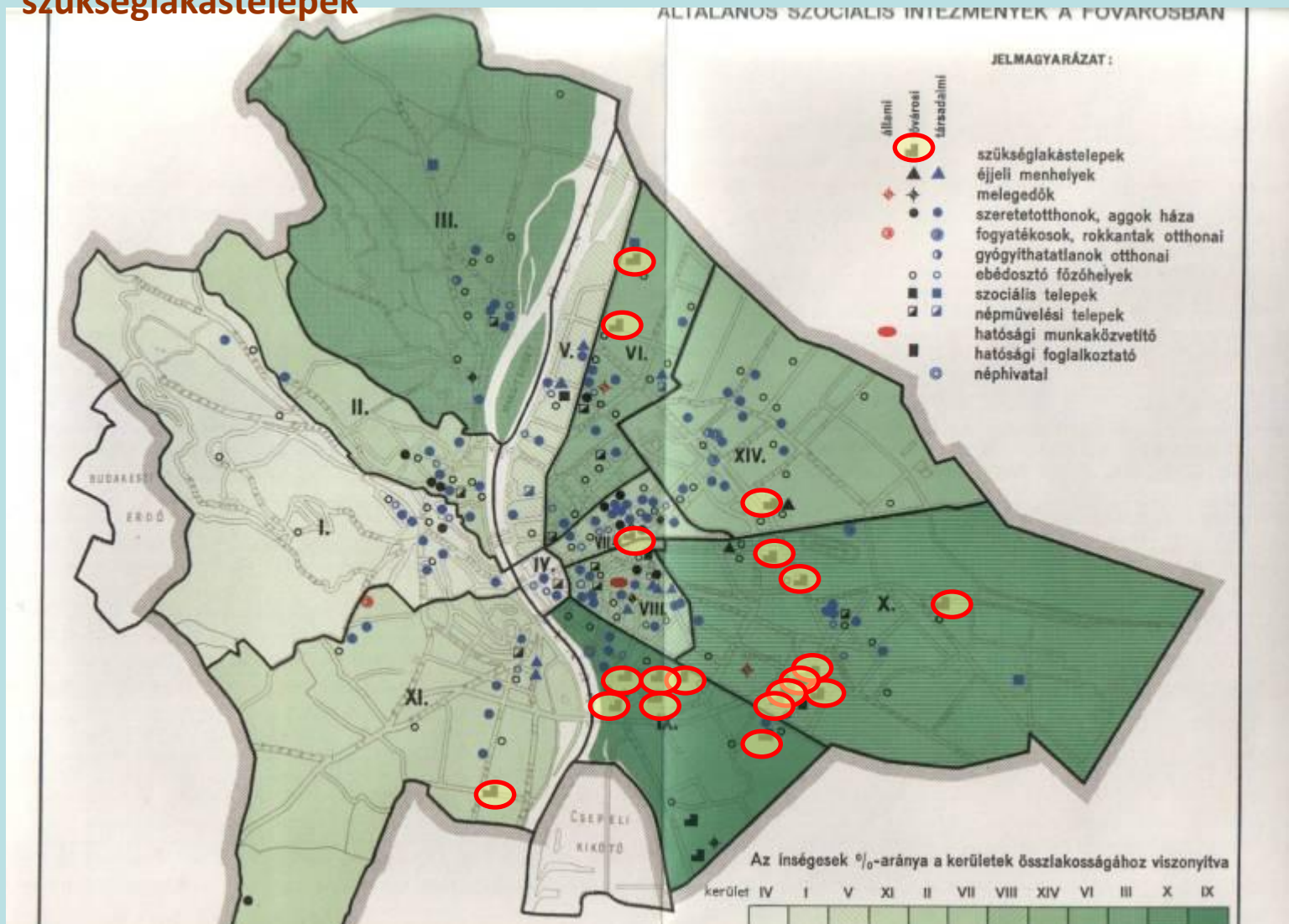
a család a teleprendet nem tartja be

magatartása, életmódja súlyos panaszra ad okot, a többi lakó nyugalma
ismételten zavarja

Fővárosi kislakások

Fővárosi szükséglakástelepek

Karafiáth Jenő, Budapest polgármestere
megszemléli a Zita szükséglakástelep
fabarakkjait, 1938

Augustta telep, a
mai Pongrác úti
BKV remíz helyé

Zita telep, a mai
Fradi stadion
helyén

Konszolidációs kísérlet – a „szociális telep”

A szociális telep

A „szociális telep” – korabeli szóval – egy munkaszervezet

A munkaszervezet része:

Szociális védelem: családvédelmi tanácsadás, családlátogatás, gondozás, ügyintézés, nyaraltatás, étkeztetés, nevelési tanácsadás, iskolai egészségügy

Kultúrmunka: gyermekfoglalkozások, ifjúsági csoportok, felnőtteknek, könyvtár, előadások, kirándulások

Helyi munkaközösség: kapcsolatok a helyi hatóságokkal, társadalmi szervezetekkel, üzemekkel, mozgalmakkal stb.

Szociális képzés és nevelés: munkatársi értekezletek, vezetőképzés, előadások, tanulmányi csoportok, önkéntesek képzése, toborzása stb.

Igazgatás: adminisztráció, gazdálkodás...

„A settlement mozgalom munkatársai nem kívülről nézik az eseményeket és a szociális viszonyokat, hanem maguk is abba a közösségbe települnek és abban a közösségben élnek, amelyiken segíteni szükséges. A munkamegosztás alapján kialakítják a szükséges intézményeket és különösen nevelés, tanácsadás, felvilágosítás útján törekсенek az állapotok megváltoztatására.”

A Társadalompolitikai Ügyosztály jelentése, Budapest, 1946.

A szociális telep munkaszervezet működtetője – Társadalmi Szociális Egyesület

€ 1940-ben alakult

€ elnöknője a Magyar Nemzeti Bank (főrendi házi) elnökének felesége

€ Az egyesület vezetésében részt vett Solymár György lelkiatya, Buday Goldberger Leó közeli kapcsolata. A működésben fontos szerepet játszott a **Goldberger Leó által alapított** és szervezett **Társadalmi Szociális Egyesület és Társa Konfekcionáló Üzem Kft.**, valamint az egyesülethez tartozó **Textilbeszerző Kft.**

€ az egyesület főbb támogatói és részben munkatársai arisztokrata hölgyek és nagytőkések: **Chorin Ferenc** (Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., GyOSZ elnök), **Aschner Lipót** (Egyesült Izzó és Villamossági Rt.), **Haggenmacher Henrik** (Dreher-Haggenmacher Első Magyar Részvényserfőzde), **gróf Zichy Nándor** országgyűlési képviselő, **gróf Pongrácz Jenő** országgyűlési képviselő

€ Az egyesület által patronált telepek: **Augusztá-telep és a Hős utca, Ceglédi úti-telep, Vágóhíd utcai-telep, Mária Valéria-telep**

**MŰKÖDŐ SZOCIÁLIS TELEPEK
ÉS A SZOCIÁLIS GONDOZÓ ÉS NEVELŐMUNKA SZEMPONTJÁBÓL
MUNKATERVBÉ VETT VÁROSI LAKÓTELEPEK TÉRKÉPE.**

ROZMA-OTI SZOCIÁLIS TELEP
VÁG-UTCAI
ÁTMENETI KISLAKÁSTELEPEK
KISLAKÁSOS BÉRHÁZAK
SZÖKSÉGLAKÓTELEPEK

MŰKÖDŐ SZOCIÁLIS TELEPEK
SZOCIÁLIS LAKÓTERVEKEN ÁTMENETI KISLAKÁSTELEPEKEN

A szociális telep munkaszervezet működtetője – Társadalmi Szociális Egyesület

A lélektani csoport munkássága

A szellemi és anyagi szegénység megszüntetésére csak úgy vállalkozhattunk, ha előbb gondozottjaink alapos megismerésére törekedtünk. Családjaink szociális, szellemi, erkölcsi, gazdasági és egészségügyi helyzetéről tiszta és világos képet családgondozási munkánk révén nyertünk.

..... E vizsgálat eredménye alapján a szakmunkára leginkább alkalmasnak tartott 17 telepi ifjút a Társadalmi Szociális Egyesület Szent István tanoncotthonába felvette. Összesen 252 gyermeket vizsgáltunk.

Akciók

Konyhakertek létesítése bérelt földön 40 család részére.

Vitaminkertek létesítése 210 család részére.

"Jobb otthont!" akció keretében takarítás, meszelés és szalmazsáktömés 120 család bevonásával.

Végül még egy idevágó, de negatív célzatú munkánkat említjük. Több esetben, kellő utánjárás, nyomozás után megakadályoztuk azt, hogy professzionista koldusok, munkakerülők jóhiszemű emberbarátok jóságával visszaélve, segélyekhez jussanak.

Konszolidációs kísérlet – „áttelepítések”

A szükséglakásokban lakókat csoportokba sorolják (1939-1940.)

€ **A csoport:** az áttelepítésre alkalmas családok

€ **B csoport:** az áttelepítésre átmenetileg figyelembe nem vehető családok

€ **C csoport:** az áttelepítésre huzamosabb időre vagy véglegesen nem alkalmas családok

€ **D csoport:** az egyedülálló munkaképtelen férfiak és nők

A csoport: az áttelepítésre alkalmas családok (1159 család)

Feltételek:

- a család **összjövedelmének nagysága és állandósága**
- az átmeneti kislakás bére ne haladja meg az **összjövedelemnek a 20 %-át**
- „a csekélyebb jövedelmet **egyéb erkölcsi előnyök ellensúlyozták**: a családtagok józan, mértékletes, beosztott-életmódja, kötelezettségeikkel szemben tanúsított felelősségérzetük, a tudatos törekvés a szükséglakás nyomasztó környezetéből való kiemelkedésre, határozott érzék a családi otthon vonzóereje iránt, amelynél fogva jótéteményként fogadják és szociális emelkedésnek értékelik az áttelepítést.”
- a családban nem lehettek olyan **fertőző betegségek**, amelyek a többi lakó, a szomszédok egészségét veszélyeztetik
- „a családnak **a tisztaság, a rend, az egészségügyi követelmények, a kulturális és esztétikai értékek iránti igényeire**, vagy azoknak hiányára rámutató adatok”
- „az **erkölcstelen életmód** még akkor is kizáró okként érvényesült, ha a család összjövedelme elérte, vagy túlhaladta az anyagi feltételekben megszabott mértéket”

B csoport: az áttelepítésre átmenetileg figyelembe nem vehető családok (2473 család)

csekély vagy bizonytalan kereset miatt	2156
átmeneti egyéni vagy családi bajok miatt	290
fertőző betegségek miatt	27
család nem volt figyelembe vehető	

C csoport: az áttelepítésre huzamosabb időre vagy véglegesen nem alkalmas családok (2987 család)

nyomasztó anyagi helyzet miatt	2152
egyéni vagy családi kedvezőtlen körülmények (súlyos kifogás alá eső erkölcsi állapot) miatt	555
a környezetet veszélyeztető fertőző betegségek miatt	31
a nem csupán a szükséglakástelepi, de a kislakástelepi életszínvonalat is túlhaladó jelentékeny keresete miatt	249
család huzamosabb időre vagy véglegesen nem jöhetett figyelembe az áttelepítésre való alkalmasság szempontjából	

D csoport: az egyedülálló munkaképtelen férfiak és nők (235 fő)

akiknek lakásszükséglete menhelyi elhelyezéssel oldható meg

&

A családok vizsgálata a sükséglakástelepi **gondnok** és az illetékes kerületi **vöröskeresztes gondozónők** bevonásával történt, „*tehát azok közreműködésével, akik a családokat és életviszonyaikat személyes tapasztalásból ismerve, rámutathattak olyan körülményekre, amelyek a felvételezők figyelmét elkerülték.*

*Ugyancsak véleményt és javaslatokat adtak a sükséglakástelepeken dolgozó **különféle társadalmi szociális gondozó szervek**”*

&

Végül az „áttelepítésre alkalmas” **1159 család közül 555 család** költözhetett sükséglakástelepről átmeneti kislakásba – a többi új kislakást végül más lakásigénylőknek juttatták.

Szükséglakásokból kislakásokba (1939-40.)

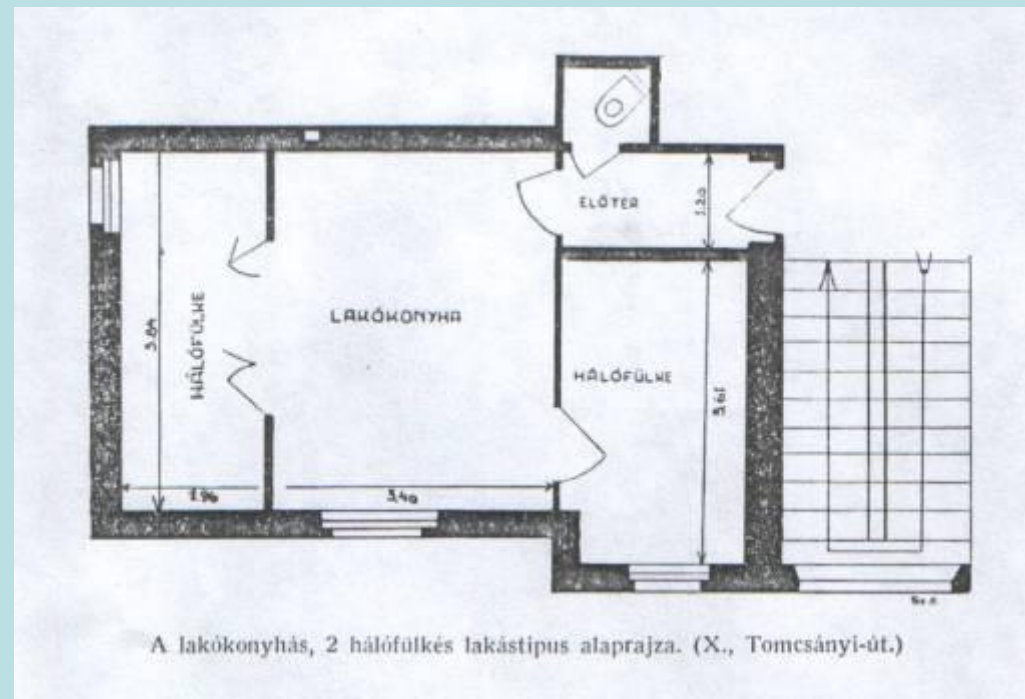
szoba-konyhás lakások helyett lakókonyhás (wohnküche) lakások, mert

€ olcsó

€ „közismerten az egyszerűbb néposztály különösen télen a konyhát használja nappali tartózkodásra”

A lakás (36-40 nm):
előszobából nyíló lakókonyha
egy-két hálófülke
WC
kamrát helyettesítő szekrény

hozzá a telepen:
közös fürdő
közös mosókonyha

Bontások

Zita szükséglakástelep
fabarakk és a barakkok
bontása (1940)

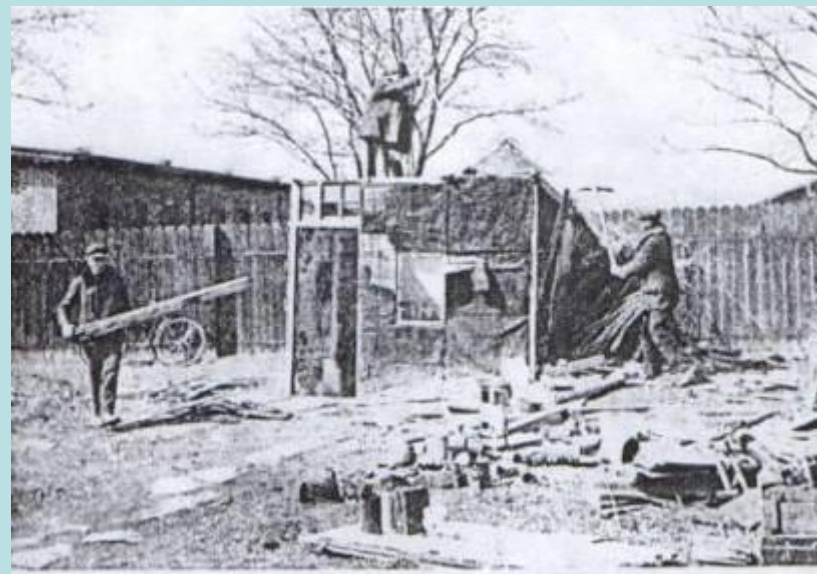

A székesfőváros szociális lakáspolitikája, 1940.

Bontások

Ferencvárosi kiserdő telep
bontása (1940)

A székesfőváros szociális lakáspolitikája, 1940.

Marad

Augusztai szükséglakástelep
fabarakkok (1940)

A székesfőváros szociális lakáspolitikája, 1940.

Marad

Mária Valéria szükséglakástelep
fabarakkok (1940)

A székesfőváros szociális lakáspolitikája, 1940.

Egy a sok eset közül:

„A családfő sohasem volt munka nélkül. Rendkívüli szorgalma és munkaszeretete tette lehetővé, hogy a család bár szerény, de mindig rendezett anyagi viszonyok között élt a legnagyobb egyetértésben és szeretetben.

1940. évi június hóban lakásukat hatósági intézkedésre lebontották.

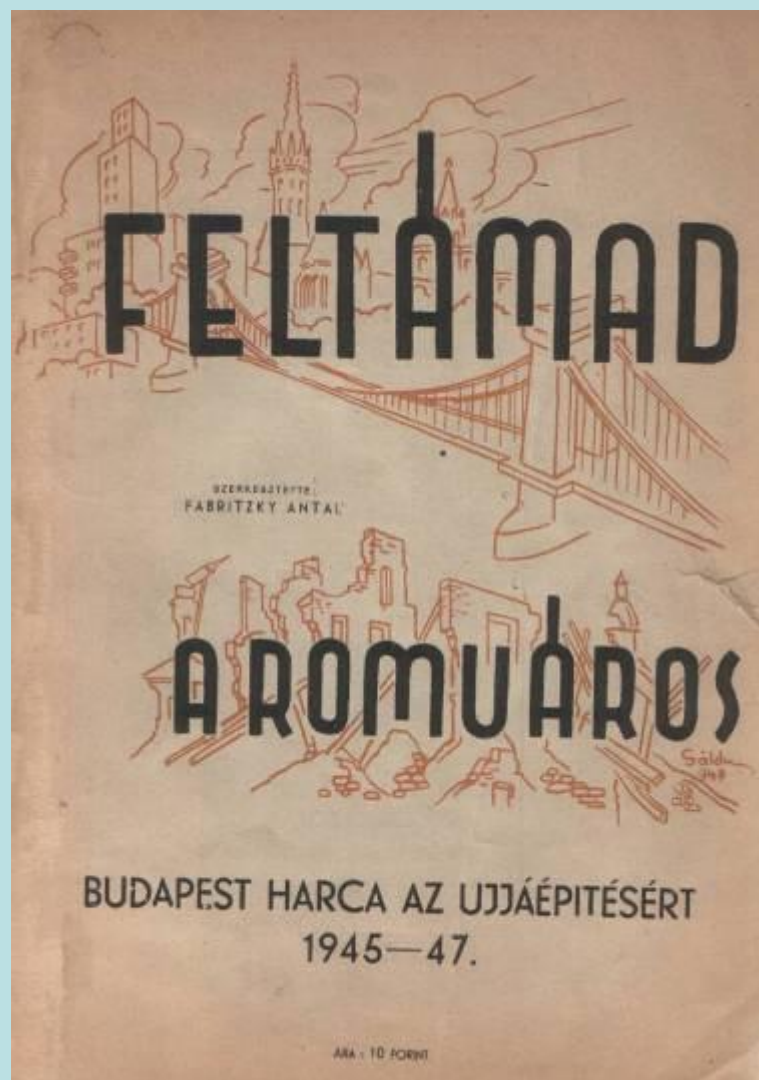
A hajléktalanság hosszú, hideg esős időben lépcsőházban és szabad ég alatt eltöltött hónapjai alatt állandó kapcsolatban volt a központi szociális teleppel. Ez módot adott a gyakori csüggedés, a fel-feltörő reményvesztettség ellensúlyozására, a jobb fordulatban való bizakodás és kitartás erősítésére.

(...)

Ma már feledve van a hajléktalanság szenvedésekkel teli ideje – nyoma sem maradt a sok lelki gyötrődésnek és aggodalomnak, vége a bizonytalanság okozta, a holnaptól való félelemnek. Visszatért a saját erőben való bizakodás és meggyarapodva egy szép, egészséges kis magyar gyermekkel most már biztos, jó mederben folyik tovább a család élete.”

Háborús rombolás és újjáépítés

Hős utcai szükséglakótelep

Ciprus utcai telep lebombázva

Százados utcai telep újjáépítve

Mit hagytak ránk örökül e korszakok?

Illegális nyomortelepeket

Sok ezer komforttal nem rendelkező szükséglakást

Több tízezer komfort nélküli szoba-konyhás „kislakást”

A nagyvárosi szegénység elzárt telepszerű szegregátumait

Tömeges lakásnyomort és lakáshiányt

Mintákat arról, **hogyan nem lehet megoldani** problémákat

Mintákat arról, **hogyan lehet jó szándékkal elmélyíteni** a problémákat

Mintákat arról, hogyan lehet „a sziklából is vizet fakasztani”

Mintákat arról, hogy **a rendszerszerű eszközöket nem pótolják a
nekirugaszkodások** (csak időlegesen?)

Mintákat arról, hogyan **válnak a „tűzoltó megoldások”** állandóakká

És a tévutak és megoldási kísérletek sok-sok egyéb tanulságát...

Köszönöm a figyelmet!

Az előadás megtalálható lesz a következő honlapon:

<http://www.bmszki.hu/szazeves>

Az előadás előzménye is ugyanott található
Győri Péter: A budapesti lakás- és hajléktalanpolitika kezdetei

Rövid jegyzék az ebből a prezentációból kimaradtakról:

- € Lakbér- és lakásszabályozási összefüggések
- € Finanszírozási, gazdasági háttér, összefüggések
- € Kislakásépítési folyamatok, párhuzamos alakulása
- € Hajléktalanellátás párhuzamos alakulása
- € A hozzájutás, kiutalás részletes rendszere
- € Élethelyzetek a nyomortelepeken, szükséglakástelepeken
- € Előljárósági, rendőrségi jelentések, sajtó beszámolók a telepekről
- € Volt szükséglakástelepek története 1945 után